

# A közösség felelőssége az egyénért, az egyén felelőssége a közösségért

*„Viseljétek gondot tehát magatokra és az egész nyájra, amelynek őrizőjévé tett titeket a Szentlélek, hogy legeltessétek az Isten egyházát, amelyet tulajdon vérével szerzett.” (ApCsel 20,28)*  
Így búcsúzik Pál az efézusi presbiterektől, s úgy érzem, hogy ennek az igének minden szava hangsúlyos, s előadásom témájára nézve is irányadó.

## Presbiterség, felelősség

A címben jelölt témát egy pár gondolattal vezetem be, ezek a presbiteri tisztségre és magára a felelősségre irányulnak. Remélem, a hallgatók nem tekintik ezt afféle papi mellébeszélésnek.

Néhány évtizeddel ezelőtt László Dezső, az erdélyi református egyház egyik jelentős teológusa vallotta, hogy református egyházunkban nincsenek presbiterek, csak presbitériumok vannak. Már pedig ő igazán tudott teológiailag, ami itt azt jelenti, egyházban és gyülekezetben gondolkozni. A megdöbbenő kijelentés főleg arra vonatkozott, hogy a presbiterek egyenként nem kapnak jelentős, az egyház lelki építésére néző megbízást. Csak nagyon kevés olyan presbiterre lehet számítani, aki megbízás nélkül is vállal és végez szolgálatot. A megbízás nélküli tétlen, vagy a csupán magánvállalkozóként munkálkodó presbitert nehéz felelősségre vonni, mert a felelősség főleg a megbízás következtében ébredhet fel az emberben.

A megbízás megszólítást jelent, s a megszólított feleletre kényszerül. A felel, felelősség – különben riasztó – példájáról olvasunk a Biblia első lapjain. Isten megszólít, kérdez: hol van Ábel, a testvéred? Kain felelete, hogy nem tudom, nemcsak hazugság, hanem a felelősség elhárítása is, hogy ti. ő nem őrizője testvérének (1Móz 4,9).

Sokszor egyházunkban nem is az a baj, hogy a hívek, presbiterek nem végzik szolgálatukat, hanem az, hogy az egyház nem is szólítja meg őket, nem kapnak küldetést, s ha igen, akkor csak úgynevezett alsóbbrendű feladatok végzésére látjuk őket képeseknek.

Két forró pontra szeretném rátenni az ujjamat.

1. A majdnem fél évszázadnyi diktatúra idején a gyülekezeti tagok nagy része úgy mond elszokott az egyháztól, azokból pedig, akik mégis megmaradtak a gyülekezetben, jártak templomba, hitéletet éltek, alig lehetett egy 10–20 tagú presbitériumot összeállítani. A gyülekezetek kiöregedtek, a fiatalok, a tettere készek, a kezdeményezők, a munkabírók vagy féltek és nem mertek tisztséget vállalni, vagy teljesen szakítottak az egyházzal. Ezt még súlyosbította az a tény, hogy presbitériumainkban kevés volt az értelmiségi, hiszen a hatalom őket idegenítette el, őket félemlítette meg leginkább. Ma úgy-

nevezett származtatott nehézségeink vannak, mert már nem a többé-kevésbé ateizált társadalom öregeiből, vagy a középkorúakból kell kiválasztani a presbitereket, hanem azoknak gyermekeiből, akik egyházidegen szülők leszármazottai. Ezt a sokszor tudat alatti, nem szándékos „elnevelést” az egyház nem tudja eléggé ellensúlyozni, például azzal, hogy olyan ifjúsági bibliakört szervezzen, amelyből egypár év múlva kinő az, aki valóban presbiter és nemcsak a presbitérium tagja.

2. A másik baj, hogy az egyház nem foglalkoztatja eléggé nem lelkészi tagjait. Mindenki látja és mondja is, hogy a református egyházban a paritás csak elvben és csak a testületek összetételében van meg, a szolgálatokban, a gyülekezeti munkában a nem lelkészi egyháztagok nem vesznek részt. Egyáltalán a „papi és laikus” megnevezés félreérthető, mert a laikust a közfelfogásban amatőrnek tekintjük, olyannak, mint aki nem szakszerűen végzi munkáját. Az „egyházi és világi” megkülönböztetés pedig egyenesen torz, mintha a presbiter nem lenne egyházi. Induljunk ki abból, hogy magának a megkülönböztetésnek sincs bibliai alapja, sőt, még a teológiai magyarázat is eléggé kényszeredett, s tegyük hozzá azt is, hogy rossz gyakorlatunk van. Ezért egyre nagyobb teret nyernek azok a hangok, írások, amelyek valamilyen más megoldást keresnek a lelkészi és nem lelkészi arányosan megosztott szolgálatra. Kósa László például megjegyzi, hogy a legtisztább megoldás az lenne, ha feladnók a „virtuális vagy szimbolikus” paritás elvét, és olyan kereteket teremtenénk, amelyekben a presbiter hivatását teljesebben töltheti be. Úgy értékel, hogy a nem lelkészi értelmiség az egyházban csorbulni látja hivatása önazonosságát és szakmai illetékességét.<sup>1</sup> Úgy látszik, a nyugati protestáns egyházakban is így gondolkoznak, amint erről Klaus Douglass értekezik, aki szerint véget kell vetni a „lelkészek” és „laikusok” megkülönböztetésének, sőt, le kellene mondanunk arról, hogy egyáltalán laikusokról beszéljünk.<sup>2</sup>

Szorosabban az előadás címéhez kapcsolódva kell megjegyeznünk, hogy ahol nincs a lelkészi és nem lelkészi tisztségviselők között szolgálati megosztás, ahol csak a lelképásztor végez mindent, ott a presbiterek felelősségéről is csak szűkebb értelemben beszélhetünk.

Szerintem a rendszer (értsd: egyházi struktúra) megváltoztatására nincs sok esély, akkor pedig a jelenlegit kell tartalmasabbá tenni. Ez azzal kezdődik, hogy a presbitérium számba veszi saját magát, a talentumok (ez itt mennyiséget jelent) és a karizmák (ez a minőségre vonatkozik, például lelkigondozás, gyógyítás stb.) függvényében kiosztja a feladatokat. A címben megfogalmazott felelősség pedig azt jelenti, hogy számon is kéri, hogy a presbiter milyen hűségesen munkálkodott. Ez a gondolat már közel vezet témánk egyik részéhez, a kölcsönös felelősség kérdéséhez.

---

<sup>1</sup> Kósa László: Az értelmiség jövője az egyházban. In: *Tartozni valahová*. Kolozsvár, 2009. 115–117.

<sup>2</sup> Klaus Douglass: *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről*. Budapest, 2002. 134 sk.

## Kölcsönös felelősség

Amit a címben megfogalmaztak, az több mint a „mindenki egyért, egy mindenkiért” szólás, mert itt az egyén és a közösség kölcsönös *felelőségéről* van szó, s ez most az egész téma kulcskifejezése.

Arra az alapvető tudatra gondolok, hogy én, mint egyén tartozom valahova, egy közösséghez, és arról a közösségtudatról, hogy az egyén hozzánk tartozik. Ez igaz, de talán még a pszichológiai gondolkodás mélységéig sem jut el, mert hiszen ez az állatoknál is megvan, persze nem tudati, hanem *ösztöni* szinten. A farkaöszton nemcsak hogy kitermel magából egy vezért, akire az egyén megfontolás nélkül, vakon és mindenben aláveti magát, hanem szükségszerűen ellenségképet teremt: minden más csoport, és abban az egyén ellenség, veszélyezteti a farka létét. Bennünk, emberekben is működik az összetartozás ösztöne, főleg a vérség kapcsán, a család közösségében. Azonban az állati ösztönt felülírja az, ami az emberben az állatokkal szemben többlet, a *lelkiismereti* alapon megszülető felelőségérzet. Ez minden emberben megvan, még akkor is, ha a sokszor összezsugorodott lelkiismeretből csak kis felelőségérzet származik. Éppen ezért a keresztyén embernek és minden egyházi közösségnek tudnia kell, hogy csak az *Isten elé állított* lelkiismeretből következhet teljes, keresztyéninek nevezhető egymás iránti felelősségtudat.

A felelősség feleletet jelent, s ez nem csupán maga a szolgálat, hogy ti. az egyén a közösségnek, a közösség az egyénnek szolgál, hanem számadást is. Ennek megfelelően, mint *megbízott* egyén és közösség nem csupán a *rábízott* felé szolgál, hanem felelős a *megbízó* előtt. Három ítélkező fórumnak tartozunk számadással: egyházunk, a saját lelkiismeretünk és Isten előtt állunk.

1. Felelősséggel tartozunk *egyházunknak*, amely számon kéri, hogy miképpen végeztük egymás irányában a szolgálatot. Az egyház viszont felelős, hogy ezt állandóan ellenőrizze, beszámoltassa tagjait és testületeit, közösségeit, ami pedig lelkigondozói felügyeletet jelent, végső fokon egyházfegyelmi eljárást. Kérdés, hogy egyházunkban ez megtörténik, vagy sem, s ha igen, akkor hogyan.

2. Az egyén azonban nem csupán egyháza felé adós a felelettel, hanem egy belső ítélőszék előtt áll, s ez a *lelkiismeret*. A közösség irányába megbízott egyén, az egyén irányában megbízott közösség (főleg annak vezetőjére gondolok) magába néz, felülbírálja azt, amit tett vagy elmulasztott. De mert csak a bűnös ember lelkiismeretéről lehet szó, aki megnyugtathatja magát, elaltathatja lelkiismeretét, ezért az egyénnek és a közösségnek keresztyéni kötelessége, hogy lelkiismeretét Isten elé állítsa.

3. Ezzel elértünk a harmadik, legfelső szintre: *Isten* előtt vagyunk felelősek egymásért. Egyházi hatóságainkat megtéveszthetjük, saját lelkiismeretünket becsapathatjuk, Isten azonban nemcsak tetteinket, de még gondolatainkat is ismeri. Ő az első megszólító, aki több eszközt is felhasználhat: az írott Igét, az egyházat, a hitben idősebb testvért, és ezeken keresztül lelkiismeretemet is.

## Az egyénért felelős közösség

Az első világháborút követő korszakban a közösség és az egyén szükségszerűen egymásra talált. Megalakultak a különböző egyesületek: a Nőszövetség, a Férfi Szövetség, a KIE (Erdélyben IKE), a főiskolások szövetsége, a FIKE, egészen az SDG-ig. Az egyén az egyházban otthont keresett, s ezek a szövetségek ezt az otthonérzetet adták. Az egyház pedig ezeknek a közösségeknek a keretében tudta szolgálatát megszervezni és végezni. Ma ugyanez történik, illetve ennek kellene történnie, mert az atomizált társadalomnak megfelelően híveinknek is szükségük van az otthont nyújtó egyházi közösségekre. Az egyház egyetemében, egyházközségeiben és presbitériumaiban felelős azért, hogy az otthont kereső hívek valahova tartozónak érezzék magukat.

Gondolom, eddig sem tértem el a témától, s nem térek el a következőkben sem, ha *bibliai képpel* szemléltetek. A századik juhról szóló példázat két evangéliumban olvasható. Máténál arról van szó, hogy ez a juh eltévedt, Lukácsnál arról, hogy elveszett (Mt 18,12–14; Lk 15,4–7). Ennek megfelelően híveink hitbeli tévelygéseire vagy éppen teljes leszakadásukra kell gondolnunk. A pásztor, mint a nyáj gazdája az egészset, azaz a közösséget képviseli: utána megy a századiknak, megkeresi és visszahozza azt. Természetesen nem arról van szó, hogy a kilencvenkilencet sorsára hagyja, hanem arról, hogy az elveszett, eltévedt iránt felelősséget érez, és azzal különös módon törődik.

Az egyházban nem csupán a lelkipásztornak kell ezt a szolgálatot végeznie, hanem a presbitérium minden tagjának, nyilván főleg azoknak, akik éppen erre kaptak karizmat, és úgy mond, szakmailag, felkészülésüket tekintve alkalmasak. A tisztább látás érdekében felsorolok néhány ilyen, a tévelygés, leszakadás jeleit mutató esetet: gyermekvállalás, megmaradás a szülőföldön, felvértezés a szekták ellen, bioetikai kérdések stb. Az a presbiter, aki ilyen esetekben megkereső, lelkigondozói szolgálatot végez, nem magánemberként teszi, hanem a közösség megbízásából, s ez a közösség lehet éppen a presbitérium. Továbbá: ez abban az értelemben is közösségi szolgálat az egyén felé, hogy legtöbbször a presbiter nem szakértője annak a kérdésnek, amellyel szembetalálja magát. Ilyenkor bevonul a hívő testvérek közösségébe, és az egész közösség, az egész presbitérium segítségét kéri. Így aztán a szolgálat továbbra is az egyén feladata, de a felelősség az egész segítő közösségé. Ez az úgynevezett megosztott felelősség terhe és áldása. Ha egy juh eltévelyedik, ezért a lelkipásztort szoktuk hibáztatni, s lehet, hogy valóban nem tett meg mindent, hogy azt megtartsa. De a közösségnek is szemmel kell tartania minden veszélyhelyzetben levő egyháztagot. Gyakorlatilag ennek úgy kell(ene) történnie, hogy időnként a presbiterek az egész közösség előtt beszámolnak arról, hogy milyen feladatokat kell elvégezniük.

A közösségi szolgálat és felelősség egypár esetére térek ki nagyon röviden. A gyülekezet közösségét is megbotráncokoztató *bűnben élők* (alkoholisták, kábítószeresek, házasságtörők) felé személyes lelkigondozást kell végeznünk, de mert nem vagyunk szakemberek, kérdéseinket a presbiterek közössége elé vihetjük. Az elszeptásodás eseteit legtöbbször a körzeti presbiter veszi észre, de ezeket nemcsak jelenti a lelkipásztornak, hanem a presbitéri közösség elé tárja, ahonnan tanácsokat, vagy éppen megfelelő iro-

dalmat kaphat. Az *elszegényedett* egyháztagok megsegítése sajátosan közösségi ügy, s itt nem csupán a presbitériumra gondolok, hanem egy diakóniai csoportra. Egyes helyeken gondot okoz a segélycsomagok elosztása, s emiatt a lelkipásztornak nemegyszer kellemetlensége volt. Az arányosság, a sürgősség, a mennyiség megállapítása nem is történhet másképpen, mint közösségben, amelynek tagjai jobban ismerik a rászorultak helyzetét, mint a lelkipásztor.

Összegezőképpen azt mondhatjuk, hogy az egyes lelkigondozói, megsegítő, megtartó szolgálatokat ugyan az egyén végzi, de a közösség nevében, tanácsával, tehát ez a presbitérium közvetett szolgálata.

## A közösségért felelős egyén

A részeire bomló társadalom negatív következménye az is, hogy az egyén elveszti közösségérzetét, önös érdekei úgy kerülnek előtérbe, hogy kivész belőle a csoportja iránti felelősségtudat. A vállalat, a cég előrehaladása, jóléte csak annyiban érdekli, amennyiben ez saját megélhetésére néz. Lassan még a sportolók esetében is másodrendűvé válik a csapattudat, a közösség hírneve, a büszkeség mellett, hogy mi az egyén pénzben kifejezett értéke. Marad a társadalom alapsejtje, a család mint közösség, amelyben a tagok törődnek egymással és felelősséget éreznek egymás iránt. Bár jó lenne, de ma már teljesen illuzórikusnak kell tartanunk azt, hogy a társadalom másolja le a családmoddelt. Az egyház azonban megteheti, főleg kisebb egységében, a gyülekezetben, de közegyházi szinten is.

Az egyház a hívek családja, és anélkül, hogy ezt a metaforát feszítenők és minden képi elemében alkalmaznók, két ténytet kell kimondanunk. Isten a mi *Atyánk*, s szép magyar kifejezéssel magunkat *anyaszentegyházként* jelöljük meg. És – amint erről már szó volt – Atyánk és anyánk előtt vagyunk felelősek egyenként családunkra nézve.

Mielőtt a gyakorlati kérdésekre rátérnék, három bibliai vonatkozásra utalok.

1. Jézus, földi életének befejezésére készülve, beszámol Atyjának arról a tanítványi közösségről, amelyet az Atya rábízott. Elvégezte munkáját, megtartotta őket, a tanítványokkal megismertette az Atya nevét (Jn 17,4.24.26). Háromszor is jelenti, hogy senki sem vészett el azok közül, akiket az Atya neki adott (Jn 6,39; 17,12; 18,9), s itt nemcsak a tanítványokra mint egyedekre kell gondolnunk, hanem magára a megőrzött seregére, annak egységére. Ebből számunkra az üzenet az, hogy a gyülekezet egységéért felelős minden egyháztag, s ez természetesen a presbiterekre különösképpen vonatkozik.

2. A másik bibliai hivatkozás az elveszett drachma példázata, amely az említett, századik juhról szóló ikertársa (Lk 15,8–9). A tíz pénzből egy elvész, de ez nem csupán egy tízednyi kár. A magyarázók megjegyzik, hogy az asszony, esküvője alkalmával egy tíz érméből álló menyasszonyi koszorút kapott, s ha egy elveszett, az egész sérült meg, szimbolikus értelemben a házassága is. Az egyházban nincs elhanyagolható mennyiség, leszádadt egyháztagjainkkal az egész gyülekezet egysége kerül veszélybe. Az asszony mindent megtesz, hogy megkeresse az egy drachmát, mert házaseletét kell helyreállítania.

S bár csak áttételes vonatkozásban lehet idézni, Isten kérdése Kain felé, hogy „hol van Ábel, a te testvéred?” (1Móz 4,9), erre az egységért érzett felelősségre utal.

„Aki a te kapuidon belül van...” Ismerős ez a mondattöredék a negyedik parancsolatból (2Móz 20,10). Isten az apát szólítja meg, illetve bárki mást, aki a családért felelős. A presbiteri tisztségről szóló bevezető gondolatok szerint ez nem csupán a lelkipásztorra vonatkozik. A presbiter kapuin belül van elsősorban családja, felelős tehát a legkisebb közösségért is. (A presbiter családi életének rendezettsége, tisztasága külön kérdéskör.) Most viszont arra a gyülekezetre, egyházközségi körzetre vonatkoztatjuk, amelyet Isten rábízott.

Az egyházközség – *egyházközösség*, s a presbiter több vonatkozásban is felelős azért, hogy valóban közösség maradjon, illetve, hogy ilyenné legyen. Ebből két feladatot emelek ki. Hogy a presbiter (és általában a nem lelkészi egyháztag) miképpen szolgálhat az *istentiszteleten*, az ma még nyitott kérdés, de nincs messze az idő, amikor az egyházi törvények megengedik, hogy az istentisztelet egyes elemeinél tevőlegesen is részt vegyen. Egyelőre hangsúlyoznunk kell, hogy felelős magáért a liturgiai rendért, azért, hogy a lelkipásztor minden szolgálatot elvégezzen, hogy az istentiszteleten ne történjék rendbontás. Nekünk lelkipásztoroknak nagy gondunk a visszajelzés hiánya, pedig a prédikációs szolgálatot segítené, ha a presbiterektől, a gyűlésen vagy más alkalmakkor, értékelést kapna a szolgálatról.

Sok helyen gond az egyházközség szűkös *anyagi* helyzete, s ez a másik feladatköre a presbitereknek, akik felelősek az egész egyházközségre, különösen pedig körzetükre nézve, hogy – amiképpen a Heidelbergi Káté 103. fejeletében olvasható – az igehirdetés fenntartassék. Szomorú, megalázó és eredménytelen is sok esetben, ha magának a lelkipásztornak kell gondoskodnia megélhetéséről, s az is, ha időnként neki kell kérnie, hogy a gyülekezet teremtsen elő havi fizetését.

Összefoglalva a „közösségért felelős egyén” témát, hallgassuk meg Pál apostol figyelmeztetését: a gyülekezetben minden illendően és rendben történjék (1Kor 14,40). Az egész egyház (ebben a részben az *ἐκκλησία* szó kilencszer fordul elő) „ékes és szép rendjéért” (Károli-fordítás) a gyülekezet minden tagja, a presbiter különösen, felelős.

A presbitériumnak, mint közösségnek, tagjainak, mint egyéneknek van egy szent kötelességük, s ez is felelősséget jelent: *imádkozni egymásért*. Amikor Péter és János szorongatott helyzetbe kerültek, mert a zsidók nagytanácsa vádolta őket, akkor a kis gyülekezet egy szívvel, lélekkel könyörgött az apostolokért (ApCsel 4,23). A közösségi imádság szép példája ez. A már idézett főpapi imádságban Jézus a tanítványi közösségért emelte fel szavát az Atyához (Jn 17). Elmulasztott imádságainkért gyakrabban kellene bűnbánatot tartanunk. Ha pedig felemeltük szavunkat egymásért Istenhez, jobban, tanítványi, gyermeki hittel kellene bízunk, hogy ő meghallgat, s teljesíti kéréseinket sokkal inkább, mint várnók, és annak ellenére, hogy nem érdemeljük meg.

*Elhangzott Debrecenben, Országos Presbiteri Konferencián, 2010. június 19-én.*